

A Kúria gyakorlatából

BERKES BÁLINT

Between 15 February and 15 April 2016, the Curia of Hungary rendered important decisions in respect of the right to have access to and disseminate information of public interest [Article VI, paragraph (2) of the Fundamental Law] in a case in which three foundations financially supported by the Hungarian Central Bank were considered to be holders of information of public interest and in respect of the right to a fair trial [Article XXVIII, paragraph (1) of the Fundamental Law] in three cases in which the petitioners argued that the competent courts had showed a biased deference to their detriment. Article VI, paragraph (2) of the Fundamental Law states that everyone shall have the right to the protection of his or her personal data, as well as to have access to and disseminate information of public interest.

Article XXVIII, paragraph (1) of the Fundamental Law stipulates that in the determination of his or her civil rights and obligations or of any criminal charge brought against him or her, everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law.

A Kúria ítélkező tanácsai 2016. február 15-e és 2016. április 15-e között az Alaptörvény alapvető jogokat és kötelességeket szabályozó *Szabadság és felelősség* című fejezetéhez kapcsolódóan több alapjog érvényesülését is vizsgálták, így döntéseket hoztak a közérdekű adatok megismeréséhez való jogot és a tisztességes bírósági eljáráshoz való jogot érintő ügyekben.

A közérdekű adatok megismeréséhez való joggal [az Alaptörvény VI. cikkének (2) bekezdése] a Kúria egy közérdekű adat kiadása iránt indított perben foglalkozott.

A per alapjául szolgáló tényállás szerint a felperes adatigényléssel fordult a Magyar Nemzeti Bank által pénzügyileg támogatott alperesi alapítványokhoz, amelyre nem kapott választ. Ezt követően keresetében arra kérte kötelezni az alpereseket, hogy közöljék az általuk kiírt és az adatkérés napjáig elbírált pályázatok nyerteseinek nevét, az elnyert összegeket, a megjelölt célokat, és másolatban adják ki a pályázatok elbírálását megalapozó valamennyi dokumentumot. Az alperesek a kereset elutasítását kérték. Nem vitatták, hogy a kért adatokat kezelik, de álláspontjuk szerint azok nem közérdekűek vagy közérdekből nyilvános adatok, mert az alperesek közfeladatot vagy átruházott állami, önkormányzati feladatot nem látnak el, az államháztartás alrendszerével nincsenek kapcsolatban. Az alperesek álláspontja szerint vagyonuk elkülönült a Magyar Nemzeti Bank vagyonától, az közpénz jellegét elvesztette.

Az elsőfokú bíróság a felperes keresetét elutasította. Ítéletének indokolásában többek között kifejtette, hogy az alperesek nem kötelezhetőek a kezelésükben lévő és tevékenységükre vonatkozó pályázati adatok kiadására, mert az alperesek nem minősülnek egyéb közfeladatot ellátó szervezetnek. Az elsőfokú bíróság szerint az alperesek feladata az alapító okiratban megfogalmazott szándék szerint a közösség érdekében álló, de nem az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (Infotv.) szerinti közfeladat. Az elsőfokú bíróság szerint nem teszi közfeladattá az alperesi célkitűzéseket és a közfeladat ellátóivá az alpereseket az sem, hogy alapítójuk, a Magyar Nemzeti Bank önmagában az Infotv. szerint állami feladatot ellátó szerv.

A felperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét részben megváltoztatta, és kötelezte az alpereseket, hogy adják ki az általuk a perbeli határidőig elbírált győztes pályázatok tekintetében a nyertesek nevét a természetes személyek kivételével, továbbá a pályázati célokra és az elnyert összegekre vonatkozó adatokat. A jogerős ítélet az Infotv. 26. § (1) bekezdésében írt egyéb közfeladatot ellátó szerv fogalmát az elsőfokú bíróságtól részben eltérően, tágabban értelmezte, figyelemmel az Alaptörvény 28. cikkére, amely a jogszabályok értelmezésének általános alapelvét tartalmazza. A jogerős ítélet kiemelt jelentőséget tulajdonított annak, hogy az alperesek a közösség érdekét, céljait szolgáló hosszú távú feladatokat látnak el és ezt kizárólag állami vagyonból, illetve közpénzből juttatott vagyonból oldják meg. A másodfokú bíróság kiemelten utalt az Alaptörvény 39. cikkének (2) bekezdésére, arra, hogy, a közpénzekre és a nemzeti vagyona vonatkozó adatok közérdekű adatnak minősülnek. Külön kiemelte a jogerős ítélet azt, hogy miután a Magyar Nemzeti Bank közbizonyt kezel és közfeladatot lát el, maga is közfeladatot ellátó szervnek minősül. A jogerős ítélet szerint az átláthatóságot a Magyar Nemzeti Bank által alapított alpereseknek is biztosítaniuk kell, mert közpénzből származó vagyonnal gazdálkodnak. Kiemelten rögzítette a jogerős ítélet azt, hogy a Magyar Nemzeti Bank közpénznek minősülő vagyonából alapított alperesek részére juttatott vagyon, annak forrására tekintettel, az átadással egyidejűleg nem veszítette el közpénzi jellegét. Magánjogi eszközökkel történő alapítványalapítás nem vonja ki az Alaptörvényben rögzített átláthatóságot. Összességében a jogerős ítélet megállapította, hogy az alperesek közfeladatot látnak el, közpénzzel gazdálkodnak, ezért az Infotv. 26. § (1) bekezdése szerint a tevékenységükkel kapcsolatos közérdekű adatokat kiadni kötelesek.

A jogerős ítélet ellen az alperesek felülvizsgálati kérelmet terjesztettek elő, a felperes pedig csatlakozó felülvizsgálati kérelemmel élt. A Kúria a rendkívüli jogorvoslati kérelmeket nem találta megalapozottnak. Ítélete indokolásában kifejtette, hogy az Alkotmánybíróság számos esetben foglalkozott a közérdekű adatigénylés alkotmányos alapkérdéseivel, és többszörösen megerősítette azt, hogy a közérdekű adatok megismeréséhez való jog alkotmányos alapjog, és mint a kommunikációs alapjogok egyik nevesített joga ugyan nem korlátozhatatlan alapjog, de a szabad véleménynyilvánításhoz való jog gyakorlásának egyik feltételeként és annak részeként kitüntetett alkotmányos védelemben részesül. Az információszabadságot korlátozó rendelkezés

zéseket megszorítóan kell értelmezni, mert az információszabadság, a közhatalom gyakorlásának nyilvánossága, az állam és a végrehajtó hatalom tevékenységének átláthatósága, ellenőrizhetősége feltétele a bírálhatóság jogának, a kritika szabadságának, a szabad véleménynyilvánításnak. Ez az alapjog tehát legalább annyi alkotmányos védelmet élvez, mint az anyajog, a véleménynyilvánítás szabadsága. A nyílt, áttetsző és ellenőrizhető közhatalmi tevékenység, általában az állami szervek és a végrehajtó hatalom nyilvánosság előtti működése a demokratizmus egyik alapköve, a jogállami államberendezkedés garanciája. A nyilvánosság próbája nélkül az állampolgáraitól elidegenedett gépezetté válik, működése kiszámíthatatlan, előreláthatatlan, kifejezetten veszélyes lesz, mert az állam működésének átláthatatlansága fokozott veszélyt jelent az alkotmányos szabadságjogokra [34/1994. (VI. 24.) AB határozat, 12/2004. (IV. 7.) AB határozat]. Az Alkotmánybíróság a 3026/2015. (II. 9.) AB határozatban külön is megállapította, hogy az Alaptörvény 39. cikkének (2) bekezdéséből egyértelműen következik, hogy a közérdekű adatszolgáltatás kötelezettsége nem függvénye annak, hogy a közérdekű adatot birtokló szervezet milyen szervtípusba tartozik, milyen tulajdonban van, milyen tevékenységet folytat. A közérdekű adatszolgáltatásra irányuló kötelezettséget önmagában megteremti az a tény, hogy a szervezet közérdekű adatot birtokol.

Az Alkotmánybíróság gyakorlata meghatározóan támaszkodik a Magyarország által ratifikált, és a magyar jog részévé tett nemzetközi egyezményekre, elsősorban az Emberi Jogok Európai Egyezményére. Az Egyezmény és annak a strasbourgi bíróság által folytatott gyakorlata az 1976-os Handyside-ügytől kezdődően következetesen megkülönböztetett védelemben részesíti a véleménynyilvánítás szabadságát, amelynek része az információhoz való jog. Az információhoz való jog a polgár, és megkülönböztetetten a sajtó joga arra, hogy a társadalmat kifejezetten érintő kérdésekről, a közügyekről, így a közpénzek felhasználásáról információt kapjon, hogy ezáltal eleget tehessen tájékoztatási kötelezettségének. Ez a jog csak kivételesen korlátozható, ugyanakkor a korlátozásokat egyrészt szűken kell értelmezni, másrészt az esetleges korlátozásokat meggyőzően kell indokolni. A korlátozások vonatkozásában az államnak különösen szűk mozgástere van akkor, amikor a korlátozás politikai vagy a közérdeklődésre számot tartó témákra, kérdésekre vonatkozik, beleértve a közpénzek ésszerű, takarékos felhasználását is.

Mindezekre figyelemmel a Kúria egyetértett a jogerős ítéletben kifejtett azon állásponttal, hogy az egyéb közfeladatot ellátó szerv fogalmát az elsőfokú bíróságnál tágabban kell értelmezni, és kiemelt jelentőséggel bír az, hogy az alperesek a közösség érdekét, céljait szolgáló feladataikat kizárólag az állami vagyonból, illetve közpénzből juttatott vagyonból oldják meg. A jogerős ítélet helytállóan értékelte a Magyar Nemzeti Bank feladatait a rá vonatkozó törvény alapján, ezekből okszerűen volt megállapítható, hogy az alperesi alapítványok feladatai egybevágóan a Magyar Nemzeti Bank feladataival, az alapítványok nem vitatható módon közérdekű feladatokat látnak el. A Kúria szerint a jogerős ítélet helytállóan, jogszabálysértés nélkül jutott arra a következtetésre, hogy az alperesi alapítványok magánjogilag ugyan valóban elkülönülnek a

Magyar Nemzeti Banktól, de ez a részükre juttatott közpénz jellegét nem változtatja meg, a felhasznált vagyont nem vonja ki az Alaptörvényben rögzített átláthatósági szabály alól (a Kúria Pfv.IV.20.430/2016/4. számú ítélete).

A tisztességes bírósági eljáráshoz való jog [az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdése] érvényesülését a Kúria három ügyben vizsgálta.

Az első ügyben a Kúria a végzésével egy hamis vád büntette miatt indult büntető-eljárásban a vádlott által bejelentett kizárási indítványt elbírálva az eljárással érintett járásbírószágra kirendelt törvényszéki bíró, továbbá járásbírószágot, törvényszék és ítélőtábla kizárását megtagadta.

A Kúria végzésének indokolásában rámutatott arra, hogy a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (Be.) 21. § (1) bekezdésének e) pontjában foglalt kizárási ok fennállását az elfogultságra hivatkozó és a kizárási indítványt előterjesztő vádlottnak alapos és konkrét okokkal kell alátámasztania. Az elfogultság általánosság szintjén történő megfogalmazása, amely még közvetett összefüggésben sincs a bíró személyével, nem alkalmas kizárási ok megállapítására. Nem állapítható meg elfogultság azzal az indokkal sem, hogy a bíróság a kizárási okot bejelentő személytől eltérő jogi álláspontot foglalt el. A bíró kizárásának lehetséges okát mindig az ügghöz kötötten kell vizsgálni, a Be. 21. § (1) bekezdésének e) pontja szerinti kizárás iránti bejelentés alaposágát is valóságos tények alapján, esetileg kell tisztázni.

A 25/2013. (X. 4.) AB határozatának indokolásában az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az ügyek tárgyilagos megítélése abban az esetben garantált, ha a bírák képesek kizárólag az ügy tényeit, a tények alapjául szolgáló bizonyítékokat, valamint a tények megítéléséhez szükséges jogszabályokat elszigetelten vizsgálni és értékelni. Minden olyan körülmény, amely ezeken kívül esik, és egyúttal a felekhez vagy magához az ügghöz kapcsolódik, azért sodorja veszélybe az adott ügy tárgyilagos elbírálását, mert képes befolyásolni a bíró mérlegelési tevékenységét. Éppen ezért a pártatlan eljárás garanciájának sérelme egyfelől a konkrét ügy elintézését, annak kimenetelét egyik vagy másik fél hátrányára befolyásolja. Az Alkotmánybíróság határozatában foglalt, a pártatlan eljárás követelményét veszélyeztető körülmény az érintett járásbírószágot elbírálása során nem volt megállapítható, a vádlottnak az eljáró bíró elfogultságával kapcsolatos állításai pedig nem voltak alkalmasak arra, hogy a bíró ügyből való kizártságát a Kúria megállapítsa.

A Kúria a konkrét ügy kapcsán rámutatott továbbá arra, hogy az érintett járásbírószágot és törvényszék kizárása iránti indítvány azon az alapon sem foghatott helyt, hogy a járásbírószágot részéről az ügyben eljáró bíró a törvényszék katonai tanácsának a járásbírószágra kirendelt katonai bíróját. A bíró kirendelése nem a Be.-ben szabályozott eljárásjogi rendelkezés, hanem a bírói szolgálati jogviszonyt rendező, a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény (Bjt.) szerinti munkáltatói intézkedés, amelynek célja jelen esetben a bíróságok közötti ügyteher egyenletes elosztásának biztosítása. Az egyenletes ügyteherelosztás az igazságszolgáltatás szervezeti érdeke, amely azonban nem öncélú, hanem azt hivatott biztosítani, hogy az ügyek az egyes bíróságokon ne halmozódjanak fel, és így a bíróságok meg tudjanak felelni

az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdése szerinti követelménynek, amely szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat, vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el (a Kúria Bkk.I.262/2016/2. számú végzése).

A második ügyben a Kúria egy testi sértés büntette miatt indult büntetőeljárásban előterjesztett felülvizsgálati indítványt vizsgálta meg és utasított el.

A Kúria végzésének indokolásában kifejtette, hogy a jogerős ügydöntő határozat ellen a terhelt a felülvizsgálati okot megalapozó jogszabályhely megjelölését nem tartalmazó felülvizsgálati indítványt terjesztett elő, amelyben a sérelmezett bírósági határozatok hatályon kívül helyezését indítványozta. A terhelt sérelmezte, hogy a nyomozás során és az elsőfokú eljárásban csak a sértett tanút hallgatták ki, míg az ő védekezését megerősítő tanú kihallgatására nem került sor. Mindemellett a cselekményével arányban nem álló, eltúlzottan súlyos büntetésből a bíróság elfogultságára következett.

A Kúria megállapította, hogy a terhelt felülvizsgálati indítványa a törvényben kizárt. Leszögezte, hogy a felülvizsgálat rendkívüli jogorvoslat, amelynek törvényben rögzített szigorú korlátai vannak. Mindazokat az eljárásjogi okokat, amelyek alapján a jogerős bírói határozat felülvizsgálatára sor kerülhet, a törvény tételesen felsorolja. A törvényileg meghatározott eljárásjogi törvénysértések köre nem bővíthető, az okok között a bizonyítékok értékelésének vitatása nem szerepel. A felülvizsgálati eljárás során a jogerős határozatban megállapított tényállás az irányadó, ami a felülvizsgálati indítványban nem támadható. A felülvizsgálati eljárásban a bizonyítékok – így a tanúvallomások – eltérő értékelésére, a jogerős határozatban megállapított tényállástól eltérő tényállás megállapítására, további bizonyításra nem kerülhet sor. Az indítvány előterjesztője, a fenti rendelkezéseket figyelmen kívül hagyva, valójában a bíróság bizonyítékokat mérlegelő tevékenységét, ezen keresztül a tényállást támadta, amikor arra hivatkozott, hogy a terhére rótt bűncselekményeket nem követte el, a sértett vallomása nem fogadható el, és a bizonyítékok alapján bűnössége csupán testi sértésben lenne megállapítható.

A Kúria a terheltnek a bíróság elfogultságára történő hivatkozására figyelemmel kimondta, hogy a bíró kizárására elfogultság miatt akkor kerülhet sor, ha tőle az ügy elfogulatlan megítélése valamely ésszerű és konkrét ok miatt nem várható. A felülvizsgálati indítványban a terhelt azonban ilyen konkrét és ésszerű okot nem jelölt meg. A 25/2013. (X. 4.) AB határozat szerint a felülvizsgálati eljárásnak a Be. 416. § (1) bekezdésének c) pontjában írt feltételek szerinti alkalmazása akkor áll összhangban az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdésében rejlő pártatlan bírói eljárással, ha az elfogultságra alapított felülvizsgálati indítvány szerinti kizárási ok a jogerős döntés meghozatalát követően merült fel. Ám a terhelt ilyen okra maga sem hivatkozott, a számára hozott kedvezőtlen döntés és súlyosnak tartott büntetés miatt vélte az eljáró bíróságot elfogultnak, ami önmagában az elfogultságot nem alapozza meg (a Kúria Bfv.I.310/2016/2. számú végzése).

A harmadik ügyben a Kúria egy számos bíróságot érintő személyiségi jogsértési perben intézkedett az eljáró bíróságok kijelölése iránt.

Az irányadó tényállás szerint a felperes személyiségi jogai megsértésére hivatkozással a Fővárosi Törvényszék előtt keresetet indított a Kúria, az ítélőtáblák, a Fővárosi Törvényszék kivételével valamennyi törvényszék, a Fővárosi Törvényszék elnöke és más bírósági vezetők, a köztársasági elnök, a miniszterelnök, az Országgyűlés elnöke, valamint más szervezetek és személyek ellen. A Fővárosi Törvényszék kollégiumvezetője az iratokat az eljáró bíróság kijelölése érdekében felterjesztette a Fővárosi Ítélőtáblához, mivel a felperes keresetlevelében XXXVII. rendű alperesként a Fővárosi Törvényszék elnökét jelölte meg. A Fővárosi Ítélőtábla mint az ügy II. rendű alperese az iratokat a Kúriához terjesztette tovább.

A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (Pp.) 13. § (1) bekezdésének a) pontja szerint az ügy elintézéséből ki van zárva, és abban mint bíró nem vehet részt a fél, továbbá az a bíróság sem, amelynek vezetője a 13. § (1) bekezdésének a) pontja alapján ki van zárva. E rendelkezés értelmében valamennyi törvényszékkel, ítélőtáblával és a Kúriával szemben is kizárási ok állt fenn.

Az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdése a bírósághoz fordulás jogát alanyi jogként határozza meg. Ennek értelmében ez a jog mindenkit megillet arra, hogy jogait független és pártatlan bíróság előtt érvényesítse, és hogy a bírósági eljárásban a fél pozíciójában szerepelhessen (930/B/1994. AB határozat). A Pp. 1. §-a ezzel összhangban a törvény céljaként fogalmazza meg, hogy a természetes személyek és más személyek vagyoni és személyi jogaival kapcsolatban felmerült jogviták bíróság előtti eljárásban való pártatlan eldöntését a Pp. I. fejezetében meghatározott alapelvek érvényesítésével biztosítsa. E rendelkezésekből és a Pp. alapelveiből következően minden peres félnek joga van igénye érvényesítésére a törvényben meghatározott bíróságok előtt. A polgári perekben eljáró bíróságokról a Pp. 10. §-a rendelkezik, meghatározva a 10. § (1) bekezdésében az első fokon, (2) bekezdésében pedig a másodfokon ítélkező bíróságokat. A 10. § (3) bekezdése pedig kimondja, hogy a felülvizsgálati ügyekben a Kúria jár el.

A felperes a Fővárosi Törvényszék kivételével az adott ügyre az ország valamennyi első- és másodfokon, illetve felülvizsgálati szinten hatáskörrel rendelkező bíróságával szemben keresetet terjesztett elő, és keresetet indított a Fővárosi Törvényszék elnöke ellen is. A Pp. 13. § (1) bekezdés a) pontjának alkalmazása során azonban sem a teljes törvényszéki és ítélőtáblai szint, sem pedig a Kúria kizárására nem kerülhet sor, mivel nem maradna olyan más bíróság, amely ebben a hatáskörben eljárhatna. Az államot ugyanis az alapjogok érvényesíthetőségével kapcsolatban az Alaptörvény I. cikke (1) bekezdésének második mondata szerint objektív intézményvédelmi kötelezettség terheli, amelynek alapján az alapjogok érvényesítésének feltételeit, így a bírósághoz fordulás jogának érvényesítését is biztosítani kell. Ez a kötelezettség az államot akkor is terheli, ha a felperes a bíróságok eljárásjogi szempontból szükségtelen együttes perlésével maga korlátozza vagy zárja ki a bírósághoz fordulás jogának gyakorlását.

A kifejtettek értelmében a Kúria a felperes bírósághoz forduláshoz való jogának biztosítása érdekében a Pp. 18. § (2) bekezdése alapján – az Alaptörvény idézett rendelkezéseivel összhangban – az elsőfokú eljárás lefolytatására a Fővárosi Törvényszéket, másodfokú bíróságként pedig a Fővárosi Ítéltáblát jelölte ki, és erről a felterjesztő törvényszéki kollégiumvezetőt és ítéltáblai elnököt értesítette (a Kúria Pkk.V.24.511/2016/3. számú végzése).